

KERST CONCERT

Charpentier
Corelli
Bach

Luthers Bach Ensemble

(ripiënisten & solisten & barokorkest)

Tymen Jan Bronda (dirigent) | Stefanie True (sopraan)

Alexandra Rawohl (alt) | William Knight (tenor) | David Greco (bas)

.....

VR 11 dec	20:00 uur	Petrus & Pauluskerk Loppersum
ZA 12 dec	15:30 uur	Der Aa-kerk Groningen
ZO 13 dec	15:30 uur	Kruiskerk Burgum

Voorwoord

Op de omslag van het programma van vandaag treft U een meesterwerkje aan van de Haarlemse meester Geertgen tot Sint Jans, die leefde in de tweede helft van de vijftiende eeuw. Het hangt in Rotterdam, in Museum Boijmans Van Beuningen. Het is feest in de hemel: Christus is geboren! Tal van cherubijnen, de blauwe engeltjes, vliegen in volle vaart rond Maria en het kind en maken uitbundig muziek. Ook het kindje Jezus doet mee, hij swingt dat het een lieve lust is en slaat de maat met in iedere hand een rammelaar. Het is maar een schilderijtje van 27 bij 21 centimeter, maar je kunt alle muziekinstrumenten herkennen. Het zijn er heel veel. Een luit, twee orgeltjes, een trommel, een klavichord, een draailier, een doedelzak, een harp, een schel, een triangel, een cymbaal, een mondharp, een vedel en tal van klokjes, belletjes, trompetten, fluiten en kromhoorns. Een engeltje hanteert ook een rammelaar en een ander kleppert met een tang voorzien van belletjes. Rechtsonder tikt een engeltje met twee schotelletjes op de rand van een kookpot.

Maria kijkt heel ernstig. Zij heeft meer oog voor de serafijnen ('zij die branden'), de rode engeltjes die geen muziekinstrumenten vasthouden, maar de 'instrumenten van de passie', de lijdenswerktuigen. We zien de doornenkroon, de hamer en de spijkers, de geselpaal, de lans, de spons en het kruis. De taak van de serafijnen is het waken boven Gods troon, waarbij zij hem voortdurend prijzen. Vier serafijnen houden in het schilderij drie banieren op met het woord 'sanctus', heilig. 'Sanctus, Sanctus, Sanctus' is het begin van het Sanctus, het vierde deel in de volgorde van gezongen onderdelen van de mis, zoals we het vandaag ook horen in de Messe de Minuit de Noël van Charpentier. Als in het Hebreeuws een woord drie keer wordt herhaald, dan vallen begrip, persoon en object samen.

Natuurlijk kan de hemelse muziek door ons niet worden geëvenaard. Maar het Luthers Bach Ensemble doet hier op aarde zijn uiterste best om U vandaag een keuze uit de mooiste kerst- en nieuwjaarsmuziek aan te bieden. Musica Antiqua Nova danken wij voor de prettige samenwerking bij het realiseren van het concert in de Der Aakerk op 12 december. Wij wensen U veel luistergenot toe en een harmonisch 2016!

Marlite Halbertsma, bestuurslid van het Luthers Bach Ensemble

Programma Kerstconcert Luthers Bach Ensemble

11, 12 en 13 december 2015

11 december Petrus en Pauluskerk Loppersum

12 december Der-Aakerk Groningen

13 december Kruiskerk Burgum

Johann Sebastian Bach (1685-1750) – Lutherse Mis in A BWV 234

Arcangelo Corelli (1653-1713) – Concerto Grosso 'pour la Nuit de Noël'

PAUZE

Marc-Antoine Charpentier (1643-1704) – Messe de Minuit pour Noël

Johann Sebastian Bach – cantate Singet dem Herr ein neues Lied BWV 190
(reconstructie Masaaki Suzuki)

Toelichting bij het programma

Lutherse Mis in A, Johann Sebastian Bach

In de tijd van Bach volgde de Lutherse Kerk in Leipzig nog de katholieke orde van dienst, met een vijfdelig ordinarium (de volgorde van gezongen onderdelen in de dienst) maar dan wel in het Duits. Het Agnus Dei wordt Christe, du Lamm Gottes en het Credo Wir glauben all an einen Gott, et cetera. Ook het Latijn was nog aanwezig, er werden Latijnse motetten gezongen en het Gloria en Credo werden op gregoriaanse wijzen geïntoneerd.

Op kerkelijke hoogtijdagen was er ruimte voor een concertant Kyrie, Gloria, en een Sanctus. Bach gebruikte daarvoor jarenlang bestaande composities van oude meesters. In 1737 of 1738 begon hij aan een reeks Kyrie-Gloriamissen voor eigen gebruik. Daarvan kennen we er vier, waarvan deze Lutherse Mis in A er een is. Ze hebben dezelfde structuur: zesdelig, met één deel Kyrie voor het gehele ensemble, en een symmetrisch, vijfdelig Gloria, waarin openings- en slotkoren drie opeenvolgende aria's omlijsten. Alleen de verdeling van de tekst over deze vijf stukken varieert.

Het Kyrie van vandaag is opgesplitst in drie delen. Het tweede deel bestaat uit de meest vrije vorm van het accompagnato-recitatief met de meest strenge en gebonden vorm van de kanon: alle stemmen zingen dezelfde recitatiefachtige passage, maar ze lopen twee en een halve maat achter elkaar aan. De fluiten voegen daar een vijfde stem aan toe. Het centrum van het Gloria vormt de expressieve sopraanaria Qui tollis peccata mundi, met een etherische baslijn van strijkers in plaats van een basso continuo. Met de alt-aria verandert het wat bedrukte b-klein van de sopraan in een onbekommerd en dansant D-groot; alle strijkers verenigen zich ter ondersteuning van het Quoniam tu solus sanctus. Het slotkoor wordt ingeleid door de woorden Cum Sancto Spiritu, gedragen en homofoon vierstemmig gezet (Grave), waarna een virtueuze fuga volgt op de woorden in gloria Dei Patris. De soli- en tuttipassages doen denken aan de muziek van Joseph Haydn, wellicht door de invloed van Bachs zoon Carl Philipp.

Messe de minuit pour Noël, Marc-Antoine Charpentier

Wie kent hem niet, de Eurovisie TV-fanfare als openingstune van gemeenschappelijk uitgezonden producties? Slechts weinigen weten dat die feestelijk gestemde muziek van de Franse componist Marc-Antoine Charpentier (1643-1704) is. Het opvallendste aspect van Charpentiers gewijde koormuziek is de verfijnde sierlijkheid van zijn melodieën en de rijkdom van zijn expressieve harmonieën. Hoewel een zekere religieuze soberheid letterlijk de toon zet, gaat het hier toch om expressieve muziek waarin op cruciale momenten de tekst subtiel wordt onderstreept en waarin voldoende contrast is aangebracht tussen opeenvolgende episodes. Zijn Messe de minuit pour Noël is een monter en opgewekt stuk, met een bonte afwisseling van duetten, terzetten, koorzang en instrumentale passages.

Het werk stamt waarschijnlijk uit 1694 toen hij werkzaam was als 'componist en maître de musique' van de belangrijkste Jezuïetenkerk in Parijs, de St. Paul. In overeenstemming met een oude gewoonte, was het in Frankrijk gebruikelijk om 'noëls', volkse kerstliedjes, te zingen tijdens de kerstnacht.

Deze kerstliederen verklanken wat de Bijbel ons vertelt over kerstmis. Charpentier heeft voor zijn Messe de Minuit tien van deze noëls geleend en heeft de liturgisch voorgeschreven tekst van het Ordinarium onder de melodieën geplaatst, in de stijl van de zogenaamde parodie-mis..

Charpentier werd in Parijs geboren en verbleef in het midden van de jaren 1660 in Rome, waar hij studeerde bij de succesvolle oratoriumcomponist Carissimi. In de jaren 1680 bevond hij zich aan de periferie van het Franse hof en verwierf de positie van componist en 'maître de musique' van de belangrijkste Jezuïetenkerk in Parijs, Saint-Paul. Hij bleef aan dat instituut verbonden tot 1698, toen hij een nog belangrijker plaats kreeg als maître de musique aan de Sainte-Chapelle du palais.

Tegen de verdrukking in heeft Charpentier een enorm oeuvre geschapen, dat gelukkig grotendeels bewaard is gebleven. Charpentier is pas de laatste decennia (her)ontdekt als een van de grootste Franse componisten van gewijde muziek uit de zeventiende eeuw. Zijn muziek kent een grote diversiteit, niet

zelden binnen één en hetzelfde werk, waarin vaak uitersten van waardigheid en intimiteit voorkomen. De sleutel tot dit resultaat was zijn overname van de stijl van het nieuwe Italiaanse concerto, waarin door het hele werk heen sprekende contrasten tussen de verschillende stemgroepen waren aangebracht. Bovendien verzachtte Charpentier het tot dan toe overheersend formele en grandioze karakter van de Franse muziek en introduceerde hij een eerder Italiaans aandoende sensualiteit en een grotere tekstgevoeligheid.

J.S. Bach, Cantate 190

BWV 190 is de eerste Nieuwjaarscantate van Johann Sebastian Bach, geschreven voor het jaar 1724. De tekstdichter is helaas onbekend. Hij houdt vast aan de traditie van het Nieuwjaarsfeest en grijpt daarbij meermaals terug op de psalmen. In het openingskoor worden enkele psalmverzen met het begin van het lutherse Te Deum verbonden (ook in deel 2 en 3 is dat het uitgangspunt van de dichter). De cantate is bij het tweehonderdjarig bestaan van de Augsburgse Confessie (25 juni 1730) door Bach herschreven (190a).

Helaas is cantate 190 zelf slechts gedeeltelijk overgeleverd. Wij kiezen vandaag voor een reconstructie door de Japanse Bachspecialist Masaaki Suzuki en Masato Suzuki (zijn zoon). In het autograaf ontbreken deel 1 en 2, van de losse partijen zijn alleen vier losse zangstemmen en een partij voor viool I en II behouden (handschrift van Kuhnau). Een van de stemmen is trouwens nog door Bach 'afgemaakt', zoals dat heet, en pas bij het overschrijven van de partijen door hem zelf voltooid. Verder ontbreken in deel 3 t/m 6 de aanwijzingen voor de bezetting. Voor deel 7 is dat maar deels opgeschreven. Gelukkig schrijft het originele titelblad een trompettenkoor met pauken, een hobokoor met fagot en een strijkersensemble voor, zodat in ieder geval de bezetting van het openingskoor bekend is.

Een van de verdere onduidelijkheden is met welk solo instrument het Duetto (deel 5) door Bach bezet is geweest. De relatief lage stemomvang a tot gis2 zou een Oboi d'amore kunnen betekenen, maar daarvan is geen spoor op het titelblad of aan het begin van de partituur te bekennen. Maar dat komt bij Bach wel vaker voor. Soloviool behoort ook tot de mogelijkheden. Vanavond hoort u van ons welke oplossing wij - en vooral Suzuki - bedachten.

Net als bij het solo instrument is er ook voor de bezetting van de continuo nauwelijks een aanknopingspunt: geen enkele continuo stem is overgeleverd en op het originele titelblad staat alleen Continuo. We weten (zie boven) dat er een fagot is geweest en daarom gaan we er gezien de grote bezetting maar vanuit dat er ook een klavecimbel naast het orgel geklonken heeft, samen met een violoncello en een violone.

Het openingskoor van BWV 190 bestaat uit een driedelig geheel, te weten een concerterend deel, een koorfuga en ten slotte een herhaling van het concerterende deel (onderbroken door eenstemmig gezongen Te Deum citaten). Dit Te Deum keert in het tweede deel terug via recitatiefwisseling van respectievelijk de alt, tenor en bas. Deel drie, Lobe, Zion, deinen Gott, zet tekstueel gezien de lofzang voort. Muzikaal gezien is dit een strijkersaria met een dansant karakter. De tekst-muziekverhouding is her en der een beetje vreemd, je kunt je afvragen of dit deel als (eerdere) parodie bestaan heeft. Het secco recitatief voor de bas wordt gevolgd door een duet van de tenor en de bas met een obligaat instrument (zie boven). Tekstueel gezien gaat het hier om een indringende Jezusbekentenis, die muzikaal gezien in een hecht gewezen imiterende textuur wordt uitgebeeld. Het accompagnato recitatief is oorspronkelijk overgeleverd als secco recitatief. Een accolade voorstel in de autograaf werd door Bach weggewist. Ook het slotkoraal kan oorspronkelijk eenvoudiger bedoeld zijn, wat valt af te lezen aan Bachs correcties. De trompetten onderstrepen de zinnen van het koraal met een fanfaremotief, waardoor het koraal aan feestelijkheid wint en aansluit bij het openingskoor.

Tymen Jan Bronda

Teksten & vertalingen

Lutherse Mis in A - Johann Sebastian Bach

1. (koor) Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.
2. (koor) Gloria in excelsis Deo
Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te, benedicimus te, adoramus te,
glorificamus te.
Gratias agimus tibi propter magnam gloriam
tuam.
3. (bas) Domine Deus, Rex coelestis, Deus Pater
omnipotens.
Domine Fili unigenite, Jesu Christe.
Domine Deus, Agnus Dei,
Filius Patris.
4. (sopraan) Qui tollis peccata mundi, miserere
nobis.
Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem
nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris,
miserere nobis.
5. (altus) Quoniam tu solus sanctus,
tu solus Dominus, tu solus Altissimus,
Jesu Christe.
6. (koor) Cum Sancto Spiritu in gloria Dei
Patris,
Amen.
- Heer, ontferm u.
Christus, ontferm u.
Heer, ontferm u.
- Eer aan God in den hoge,
en vrede op aarde voor de mensen die Hij
liefheeft.
Wij loven U, wij prijzen U,
Wij aanbidden U, wij verheerlijken U.
Wij danken U vanwege Uw grote heerlijkheid.
- Heer, God, Hemelse Koning, God de Vader
almachtig.
Heer eniggeboren Zoon, Jezus Christus. Heer,
God, Lam Gods, Zoon van de Vader.
- Die de zonden der wereld wegneemt, ontferm U
over ons.
Die de zonden der wereld wegneemt, neem onze
smeking aan.
U die zetelt aan de rechterhand van de Vader,
ontferm U over ons.
- Want U alleen zijt heilig, U alleen de Heer, U
alleen de allerhoogste,
Jezus Christus.
- Met de Heilige Geest in de heerlijkheid van God
de Vader,
Amen.

Messe de Minuit – Marc-Antoine Charpentier

D=Dessus (sopraan)
HC=Haut-contre (alt)
T=Taille (tenor)
B=Basse (bas)
tous = choeur (koor)

Kyrie

Kyrie eleison (tous) Christe eleison. (soli HC, T, B) Kyrie eleison (tous).

Heer ontferm u. Christus ontferm u. Heer ontferm u.

Gloria

(Gloria in excelsis Deo.) Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. (echo)

Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te. Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. (tous)

Domine Deus, rex coelestis, Deus Pater omnipotens. Domine Fili unigenite, Jesu Christe altissime, Domine Deus, agnus Dei, Filius Patris, Qui tollis peccata mundi, miserere nobis. (soli HC, T, B)

Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis. (tous)

Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus, Jesu Christe. Cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris. (soli D1+D2)

Amen. (tous)

Roem aan God, op verheven toon, en op aarde: vrede voor mensen van goeden wille. Wij prijzen u, wij spreken goed van u, wij aanbidden u, wij roemen u. Wij danken u om uw grote luister. Heer, God, hemelse heerser, God, almachtige Vader, Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus, Allerhoogste, Heer, God, lam Gods, zoon des Vaders, die 's werelds wandaden te niet doet: ontferm u onzer! Gij die 's werelds wandaden uitdelgt, neem onze smeekbede ter ore! Gij die zit aan 's Vaders rechterhand, ontferm u onzer! Want gij alleen zijt heilig, gij alleen zijt Heer, gij alleen de Allerhoogste: Jezus Christus, samen met de Heilige Geest delend in de majesteit van God de Vader. Amen.

Credo

(Credo in unum Deum,) Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula, (tous) Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine, et homo factus est. (tous)

Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas, (soli HC, T, B)

et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. (tous)

Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas. (soli D1, D2, HC)

Et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi saeculi. Amen. (tous)

(Ik geloof in één God,) de almachtige Vader, maker van hemel en aarde, van al het zichtbare en onzichtbare. En (ik geloof in) in één Heer, Gods enige Zoon, die voor het begin der tijden voortkwam uit de Vader: God uit God, licht uit licht, waarachtig God uit waarachtig God, niet gemaakt maar voortgebracht, van dezelfde aard als de Vader; via hem is alles gemaakt. Ten bate van ons mensen, en om onze redding, daalde hij af uit de hemel. En werd door de Heilige Geest tot lichaam, uit de maagd Maria: hij werd mens. Zelfs gekruisigd is hij voor ons, op last van Pontius Pilatus; en hij heeft geleden, en werd begraven. En hij herrees ten derden dage, conform de geschriften, steeg ten hemel op en zit aan des Vaders rechterhand. En luisterrijk zal hij nogmaals komen, om levenden en doden te vonnissen, en zijn bewind zal eindeloos zijn. En (ik geloof) in de Heilige Geest, Heer en levendmaker, die van Vader en Zoon uitgaat, samen met Vader en Zoon gelijkelijk aanbeden en mede verheerlijkt wordt, en gesproken heeft via profeten. En (ik geloof) één onaantastbare, wereldwijde, apostolische Kerk. Ik erken één doop, tot vergeving van wandaden. En ik verwacht herrijzenis der doden en een leven in een toekomstige wereld. Amen.

Offertorium 'Laissez paître vos bêtes' (instrumentaal)

Sanctus

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria eius. Osanna in excelsis. (tous)

Benedictus qui venit in nomine Domini. (soli HC, T, B)

Osanna in excelsis. (tous)

Driewerf heilig is de Heer, de God der legermachten. Vol van zijn luister zijn hemel en aarde. Jubel op verheven toon! Welkom wie komt in de naam des Heren. Jubel op verheven toon!

Agnus Dei

Agnus Dei, (tous)

qui tollis peccata mundi, (soli HC, T, B)

miserere nobis. (tous)

Lam Gods, dat 's werelds wandaden wegdraagt.

Singet dem Herrn ein neues Lied – Johann Sebastian Bach

Chorus

Singet dem Herrn ein neues Lied!

Die Gemeine der Heiligen soll ihn loben!

Lobet ihn mit Pauken und Reigen,

lobet ihn mit Saiten und Pfeifen!

Herr Gott, dich loben wir!

Alles, was Odem hat, lobe den Herrn!

Herr Gott, wir danken dir!

Alleluja!

Choral & Recitativo

Chor

Herr Gott, dich loben wir,

Baß

Daß du mit diesem neuen Jahr

Uns neues Glück und neuen Segen schenkest

Und noch in Gnaden an uns denkst.

Herr Gott, wir danken dir,

Tenor

Daß deine Gütigkeit

In der vergangnen Zeit

Das ganze Land und unsre werte Stadt

Vor Teurung, Pestilenz und Krieg behütet hat.

Herr Gott, dich loben wir,

Alt

Denn deine Vätertreu

Hat noch kein Ende,

Sie wird bei uns noch alle Morgen neu.

Drum falten wir,

Barmherzger Gott, dafür

In Demut unsre Hände

Und sagen lebenslang

Mit Mund und Herzen Lob und Dank.

Herr Gott, wir danken dir!

Aria Alt

Lobe, Zion, deinen Gott,

Lobe deinen Gott mit Freuden,

Auf! erzähle dessen Ruhm,

Der in seinem Heiligtum

Fernerhin dich als dein Hirt

Will auf grüner Auen weiden.

Chorus

Zingt den Heer een nieuw lied!

Zijn lof zij in de vergadering der heiligen!

Looft hem met trommels en reidans,

looft hem met snaren en fluiten!

Heer, God, u loven wij!

Alles wat adem heeft, love de Heer!

Heer, God, wij danken u!

Halleluja!

Choral

Bas

Daar gij ons in het nieuwe jaar

Geluk en zegen andermaal wilt schenken

En blijft genadig aan ons denken.

Heer, God, wij danken u,

Tenor

Daar uw goedgunstigheid

In de voorbije tijd

Ons dierbaar oord en ons gewest

De oorlog heeft bespaard, en schaarste, en de pest.

Heer, God, u loven wij,

Alt

Uw vadertrouw duurt voort

In deze landen,

Daarvan wordt dag aan dag alhier gehoord.

Barmhartig God,

Wij vrouwen tot

Gebed nu onze handen,

En zeggen levenslang

Met mond en hart u lof en dank.

Heer, God, wij danken u!

Aria Alt

Sion, loof en prijs uw God,

Blijf u om die God verblijden.

Prijs desgenen roem alom

Die vanuit zijn heiligdom

Als uw herder u steeds weer

Naar het vette gras wil leiden.

Recitativo Baß

Es wünsche sich die Welt,
Was Fleisch und Blute wohlgefällt;
Nur eins, eins bitt ich von dem Herrn,
Dies eine hätt ich gern,
Daß Jesus, meine Freude,
Mein treuer Hirt, mein Trost und Heil
Und meiner Seelen bestes Teil,
Mich als ein Schäflein seiner Weide
Auch dieses Jahr mit seinem Schutz umfasse
Und nimmermehr aus seinen Armen lasse.
Sein guter Geist,
Der mir den Weg zum Leben weist,
Regier und führe mich auf ebner Bahn,
So fang ich dieses Jahr in Jesu Namen an.

Aria (Duetto) Baß, Tenor

Jesus soll mein alles sein,
Jesus soll mein Anfang bleiben,
Jesus ist mein Freudenschein,
Jesu will ich mich verschreiben.
Jesus hilft mir durch sein Blut,
Jesus macht mein Ende gut.

Recitativo Bass

Al wordt door ieder nagejaagd
wat vlees en bloed zo zeer behaagt –
Slechts één ding is 't wat ik God vraag,
Ik wens me dit zielsgraag:
Laat Jezus, mijn verlangens,
Hem, die getrouw mij redt en hoedt
En voor mijn ziel is 't hoogste goed,
Steeds als beschermer mij omvangen,
En ook dit jaar mij, schaaapke zijner weide,
Geen ogenblik uit zijn omarming glijden.
Zijn goede geest,
Die mij van dwaze waan geneest,
Bestier' mij, leide mij op effen baan.
Zo vang ik dan dit jaar in Jezus' naam weer aan.

Aria (Duetto) Bass, Tenor

Jezus zal mij alles zijn,
Jezus zal in mij beklijven,
Jezus is mijn ambrozijn,
Jezus – trouw zal ik hem blijven.
Jezus redt mij door zijn bloed,
Jezus maakt mijn sterfuur goed.

Recitativo Tenor

Nun, Jesus gebe,
Daß mit dem neuen Jahr auch sein Gesalbter
lebe;
Er segne beides, Stamm und Zweige,
Auf daß ihr Glück bis an die Wolken steige.
Es segne Jesus Kirch und Schul,
Er segne alle treue Lehrer,
Er segne seines Wortes Hörer;
Er segne Rat und Richterstuhl;
Er gieß auch über jedes Haus
In unsrer Stadt die Segensquellen aus;
Er gebe, daß aufs neu
Sich Fried und Treu
In unsern Grenzen küssen mögen.
So leben wir dies ganze Jahr im Segen.

Choral

Laß uns das Jahr vollbringen
Zu Lob dem Namen dein,
Daß wir demselben singen
In der Christen Gemein;
Wollst uns das Leben fristen
Durch dein' allmächtig Hand,
Erhalt dein' lieben Christen
Und unser Vaterland.
Dein Segen zu uns wende,
Gib Fried an allem Ende;
Gib unverfälscht im Lande
Dein seligmachend Wort.
Die Heuchler mach zuschanden
Hier und an allem Ort.

Recitativo Tenor

Ach, Jezus geve
Dat ook zijn predikant in 't nieuwe jaar hier leve;
Hij zegene de stam en twijgen,
Opdat hun welzijn tot de wolken stijge.
Ja, Jezus zeg'ne school en kerk,
Hij zeg'ne alwie goede les geeft,
En wie voor 't evangelie oor heeft.
Hij zeg'ne raads- en vierschaarwerk.
Hij giete ook aan elk gezin
Van onze stad zijn rijke zegen in.
Hij geve dat het recht
Zich aan de vrede hecht,
Dat die elkaar hier zijn genegen.
Dan leven wij dit ganse jaar in zegen.

Choral

Laat ons het jaar volbrengen
Uw grote naam ter eer,
Dat stem en snaren mengen
Lofzingend voor u, Heer!
Blijf levensdagen geven
Door uw almachtig' hand,
Hoed hen die u aankleven
En ook ons vaderland.
Wil ons uw zegen zenden,
En alle twist beënden.
Verbreid ook hier te lande
Krachtig uw heilzaam woord.
Maak huichelaars te schande
Hier en in 't verste oord.

Solisten

Stefanie True (sopraan)

De Canadese Stefanie True treedt met veel plezier op in Europa en Noord-Amerika en voelt zich als zanger zowel op het concertpodium en als in de opera thuis.

Recente hoogtepunten waren haar operarollen als Belinda in Purcells Dido and Aeneas met Fabio Bonizzoni (Tage Alte Musik Regensburg) en als Riana in Händels Amadigi di Gaula met Andrew Parrot en Sigrid T'Hoofs (Gottinger Händel Festspiele). Ze werkte samen met Vox Luminis en Opera2Day in de rol van Proserpina in Charpentiers Orphée aux enfers. Andere hoogtepunten waren de rollen van Euridice in Glucks Orpheo ed Euridice op Paleis Soestdijk met De Utrechtse Spelen, geregisseerd door Jos

Thie, en van Cephise in Campra's L'Europe Gallante met William Christie (Ambronay Festival). In 2011 won Stefanie de eerste prijs in de London Handel Singing Competition (Adair Prize) en de tweede prijs in de John Kerr Award Competition 2010 in Kent, UK. Zij studeerde zang bij Catherine Robbin aan de York University (Toronto) waar zij haar Bachelor of Fine Artsdiploma haalde in 2003. Daarna vervolgde zij haar studie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, bij Barbara Pearson, Diane Forlano, Jill Feldman en Michael Chance. Daar verwerfde zij haar Masterdiploma Oude Muziek in 2009.

David Greco (bas)

David Greco trad voor het eerst solo op tijdens de Australische tournee van Dame Emma Kirkby. Zijn operadebuut maakte hij in Sydney met de rol van Papageno in Mozarts Zauberflöte. Kort daarop zong hij in 2006 de rol van Perichaud in La Rondine van Rossini, met het Sydney Symphony Orchestra in 2006 onder leiding van Gianluigi Gelmetti.

Davids Italiaanse debuut vond plaats in het Teatro Communale di Modena, met de rol van Pallante in Händels Agrippina. Een jaar later maakte hij zijn debuut bij het Festival d'Aix-en-Provence, Frankrijk, als Oracle in Alceste van Händel, met het Freiburg Barockorchester onder leiding van Ivor Bolton.

David verhuisde naar Nederland in 2008 om op het Koninklijk Conservatorium zijn studie te vervolgen bij Diane Forlano, de bas Peter Kooij en countertenor Michael Chance.

In Nederland gaf hij concerten met Bachexpert Ton Koopman en het Amsterdam Baroque

Orchestra met verschillende projecten, waaronder een Europese tournee met Bachs Johannes-Passion en Monteverdi's Vesperi della Beata Virgine. Hij trad voor het eerst op in het Koninklijk Concertgebouw met een recital van madrigalen van Monteverdi, samen met het Nederlandse ensemble Le Nuove Musiche. Ook trad hij op tijdens het Glyndebourne Festival in The Fairy Queen (Purcell) onder leiding van Laurence Cummings. Hij werd uitgenodigd voor een concerttour van de Academy of Ancient Music onder leiding van Richard Egarr door Engeland en Frankrijk met de Messiah. Recentere optredens waren onder tijdens meer het Festival d'Aix-en-Provence met het Freiburg Barockorchester Frankrijk en concerten in Zwitserland, Duitsland en Nederland. In 2014 verscheen Davids eerste Naxosopname, met aria's van de Nieuw-Zeelandse componist Jack Body.

William Knight (tenor)

William Knight begon zijn carrière als koor-knaap van Saint Paul's Cathedral in Londen. Hij studeerde muziek aan de University of York, waar hij tenorzanger was bij de kathedraal van York. Op dit moment is hij free lance zanger in Europa. William werd kernlid van het Nederlands Kamerkoor in 2015. Ook zingt hij regelmatig met andere ensembles zoals het Collegium Vocale Gent, Cappella Amsterdam, het Nederlands Radio Koor, Egidius, de BBC Singers en The Sixteen. In deze groepen treedt hij zowel als solo- en als koorlid op. Ook is hij

zeer actief als solozanger in andere ensembles in Nederland. In de operawereld heeft William gezongen bij de Nationale Opera, het koor van Glyndebourgh, het koor van Opera Holland Park en Grange Park Opera. William heeft veel plezier in componeren en zijn werk is uitgevoerd door het Nederlands Kamerkoor en verschillende andere Nederlandse koren en ensembles. Op stapel staan verbintenissen als solotenor voor het Nederlands Kamerkoor in Händels opera Israel in Egypt en een opname van een nieuwe opera van Michel van der Aa.

Alexandra Rawohl (mezzosopraan)

Alexandra Rawohl studeerde zang aan de Hochschule für Musik in Detmold bij Thomas Quasthoff en Gerhild Romberger en aan het Sydney Conservatorium of Music bij Rowena Cowley. Zij zette haar studies voort met masterclasses van Margreet Honig en privé-les bij Verena Schweizer. Ze won de eerste prijs in het 'Bundeswettbewerb Gesang' in Berlijn. Haar grote belangstelling voor het barokke repertoire bracht haar tot een specialisatie in Oude Muziek aan de Schola Cantorum Basiliensis bij Ulrich Messthaler en Andreas Scholl. Ook liet zij zich grondig scholen in de bewegingsleer van de barok.

Het repertoire van de mezzosopraan omvat werken van de renaissance tot hedendaagse composities. Als solozangeres is ze in binnen- en buitenland opgetreden met dirigenten als Andrea Marcon, Stefano Molardi, Rudolf Lutz, Martin Gester, Jean Tubéry en Paul Dyer. Zij zong de titelrol in Glucks opera Orfeo tijdens het Oude Muziekfestival in Lviv (Oekraïne), de rol van de Sorceress in Purcells Dido and Aeneas tijdens de Händelsfestspiele in Halle en de rol van Holofernes in de opera Juditha triumphans van Vivaldi in het theater van Bazel.

Joanna Huszcza (concertmeester)

Joanna Huszcza treedt regelmatig op als solist, orkestleider en kamermusicus op verschillende prestigieuze locaties en festivals. Al vroeg in haar carrière kreeg ze de kans om samen te werken met een aantal van de meest inspirerende persoonlijkheden van de oude muziekwereld. Deze ervaringen hielpen haar om te zoeken naar haar eigen antwoorden en het vinden van haar eigen stijl - vooral wat betreft het vocale aspect van vioolmuziek en de toepassing ervan binnen de instrumentale muziek. Joanna is geboren en getogen in Warschau, maar heeft zich op dit moment gevestigd in Brussel. Ze studeerde intensief met Enrico Gatti aan conservatoria in Den Haag (waar ze haar Master haalde) en Milaan. Direct na haar afstuderen werd Joanna uitgenodigd door de Muziekacademie in Łódź te Polen, om er barokviollessen te geven. Ze heeft meegewerkt aan verschillende opnames, op verschillende manieren, voor labels zoals Alpha, Glossa, Ramée en Naïve. Per augustus 2012 is Joanna concertmeester / aanvoerder van het Luthers Bach Ensemble. Zij speelt op een viool die in 1689 gebouwd werd door Hendrik Jacobs in Amsterdam.

Tymen Jan Bronda (artistieke leiding)

Tymen Jan Bronda kreeg zijn eerste orgelles toen hij zeven jaar was. Na een aantal jaren les te hebben gehad van Piet Wiersma ging hij studeren aan het conservatorium Groningen bij Johan Beeftink en Theo Jellema. Aan het conservatorium van Zwolle behaalde hij zijn diploma kerkmuziek. In 2009 werd zijn orgelstudie bij Reitze Smits, aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, voltooid met de titel Master of Music na recitals in de Joriskerk te Amersfoort en in de O.L.V.-basiliek te Zwolle. Tymen Jan was in september 2011 tien jaar cantor-organist van de Lutherse Gemeente te Groningen. Het afgelopen decennium nam hij in deze kerk het initiatief voor de serie 'Orgel Anders'. Daarnaast heeft hij een belangrijke rol bij de cantates die op de tweede zondag van de maand ten gehore worden gebracht in de Groningse Lutherse Kerk. Als docent kerkmuziek is hij verbonden aan de opleiding kerkmuziek Noord-Nederland die

onder auspiciën van het Bureau Kerkmuziek van de Protestantse Kerk in Nederland plaatsvindt. In 2006 richtte Tymen Jan het Luthers Bach Ensemble op, dat gespecialiseerd is in de barokke uitvoeringspraktijk. Met het LBE voerde hij naast diverse Bachcantates alle Lutherse Missen van Bach uit. In november 2011 voerde hij ook de Hohe Messe van Bach uit. Als dirigent is hij verder verbonden aan kamerkoor Tiraña uit Groningen. In 2012 nam Tymen Jan het initiatief tot reconstructie van het voormalige Schnitgerorgel (1699-1717) van de Lutherse kerk in Groningen. Het orgel zal in gebruik worden genomen tijdens het Luther-/Reformatiejaar 2017. Zo kan de stad Groningen weer toonaangevend worden in de muzikale wereld van de barok, met name door de aansluiting bij de recent herleeftde interesse voor het gebruik van het kerkorgel als centraal continuo-instrument bij (Bach)cantates.

Luthers Bach Ensemble

Artistieke leiding

Tymen Jan Bronda

Solisten

Stefanie True (sopraan)

Alexandra Rawohl (alt)

William Knight (tenor)

Joost van der Linden & Maarten Romkes (tenor 11 december)

David Greco (bas)

Kleinkoor/ ripiënisten

Sopraan

Nellie Bolhuis

Joske van der Hoeven

Antje van der Tak

Alt

Fenny de Boer

David van Laar

Regine Reincke

Tenor

Klaas Lyklema

Maarten Romkes

Bas

Luuk Dijkhuis

Michiel de Vries

Jaap de Wilde

De solisten zingen mee in het koor.

Orkest

Joanna Huszcza (viool I)

Lucia Giraudo (viool I)

Nadine Henrichs (viool II)

Agnieszka Papierska (viool II)

Zdenka Prochazkova (altviool)

Nika Zlataric (violoncello)

Silvia Jiménez Soriano (violone)

Robert Koolstra (continuo)

Robert de Bree (hobo I)

Hanna Lindijer (hobo II)

Robert Bando (traverso I)

Giuditta Isoldi (traverso II & taille)

Hugo Rodriguez Arteaga (fagot)

Dave Hendry (trompet I)

Nicholas Emmerson (trompet)

Femke Lunter (trompet)

Maarten Romkes (pauken)

Israel Golani (luit)

Over het Luthers Bach Ensemble

Het Luthers Bach Ensemble is in 2006 opgericht vanuit de wens meer Bachcantates ten gehore te brengen op basis van de authentiek uitvoeringspraktijk. Het LBE is het enige semi-professionele ensemble Oude Muziekensemble in het noorden van Nederland met een orkest én een koor. In de afgelopen jaren heeft het LBE een kern van buitengewoon goede instrumentalisten weten aan te trekken. Het LBE stelt zich ten doel het publiek te betrekken bij de emotionele rijkdom en intense dramatiek van de barokmuziek, bijvoorbeeld door scenische uitvoeringen. Dat sluit aan bij de opvattingen uit de tijd van Bach dat muziek via de emotie inzicht verschaft in de essentiële aspecten van het leven. Het LBE is letterlijk en figuurlijk gevestigd in de Lutherse Kerk in Groningen. Het gebouw aan de Haddingestraat heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot een belangrijk podium voor kleinere ensembles en kamermuziek. Daarnaast speelt het LBE op verschillende podia in Noord-Nederland en Duitsland.

De komst van het nieuwe Schnitgerorgel in 2017 is een belangrijke impuls voor muziekuvoeringen in combinatie met dit orgel, een voor Nederland unieke combinatie.

LBE is een Algemeen Nut Beogende Instelling.

Komende uitvoeringen

Nieuwjaarscantates

Programma

J.S. Bach, Nieuwjaarscantate Herr Gott, dich loben wir BWV16
J.S. Bach, cantate Schau, lieber Gott, wie meine Feind BWV153
J.S. Bach, motet Lobet den Herrn, alle Heiden (Psalm 117) BWV230
J.S. Bach, Brandenburgs concert no. II BWV1047

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (opleidingskoor, barokorkest & solisten) o.l.v. Tymen Jan Bronda

Uitvoeringen

zondag 3 januari 2016, 17 uur cantatedienst Grote Kerk Leeuwarden (BWV16)
zaterdag 9 januari 2016, 20 uur concert Lutherse kerk Groningen
zondag 10 januari 2016, 10 uur cantatedienst Lutherse kerk Groningen (BWV153)

Matthäus-Passion (reserveer voor 1 febr. met vroegboekorting)

donderdag 10 maart 2016 19.30u projectkoor Dorpskerk Vries
vrijdag 11 maart 2016 19.30u kleinkoor Nicolaikerker Appingedam (scenisch)
zaterdag 12 maart 2016 19.30u projectkoor Der Aa-kerk Groningen
zondag 13 maart 2016 15u kleinkoor Martinikerker Doesburg (scenisch)

Programma

J.S. Bach, Matthäus-Passion BWV244

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (ripiënisten & solisten & barokorkest) o.l.v. Tymen Jan Bronda

Roder Jongenskoor

Sara Jäggi (sopraan)
Agnes van Laar (sopraan)
Robert Kuizenga (altus)
David van Laar (altus)
William Knight (tenor)
David Greco (bas)
Robert Buckland (Evangelist)
Marc Pantus (Christus)

Brandenburgse Concerten

zaterdag 9 april, concert Grote kerk Leeuwarden / Kruiskerk Burgum (o.v.)
zondag 10 april, concert Lutherse kerk Groningen
dinsdag 12 april, concert Muis sacrum Arnhem

Programma

J.S. Bach, Brandenburgse concerten BWV1046-1051

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (barokorkest) o.l.v. Cecilia Bernardini
Erik Bosgraaf (blokfluit)
Robert Vanryne (trompet)
Robert Koolstra (klavecimbel)

Italiaanse hoogbarok

vrijdag 22 april 2016, benefietconcert 'Schnitger2017' Der Aa-kerk (o.v.)
zaterdag 23 april, concert nnb
zondag 24 april, concert nnb

Programma

Vivaldi en meer

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (barokorkest)
Collegium Vocale Fryslan o.l.v. Gerben van der Veen

Weltliche Kantaten van J.S. Bach - 10 jaar LBE

dubbellustrum met het projectkoor

zaterdag 24 september 2016, concert Martinikerker Groningen
zondag 25 september 2016, concert Kruiskerk Burgum (o.v.)

Programma

J.S. Bach, scenische cantate Schleicht, spielende Wellen, und murmelt gelinde BWV 206
J.S. Bach, Auf, schmetternde Töne der muntern Trompeten BWV 207a (of Vereinigte Zwietracht der wechselnden Saiten BWV 207)
J.S. Bach, scenische Kaffee- en/of Bauerncantate BWV 211/212

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (projectkoor, solisten & barokorkest) o.l.v. Tymen Jan Bronda
Erik Bosgraaf (blokfluit)

Maria Vespers - Monteverdi

vrijdag 28 oktober 2016, concert Grote kerk Leeuwarden i.s.m. Appassionata Oude Muziek
zaterdag 29 oktober 2016, concert Martinikerk Groningen

Programma

Claudio Monteverdi, Vespro della beata Vergine ('Mariavespers')

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (kleinkoor, solisten & barokorkest) o.l.v. gastdirigent Jos van Veldhoven

The Other Seasons - Vivaldi

Begin mei 2017 op Nederlandse podia waaronder één uitvoering in Groningen

Programma: 'The Other Seasons'

Concerto in G "Alla Rustica"

Vivaldi's aria "Gelido in ogni vena"

Vivaldi's motet "Sum in medio tempestatum"

Concerto in E "La Primavera" Op.8 n.1

Concerto in A "The Cuckow" RV335

Concerto in Bes "la Caccia" Op.8 n.10

Concerto in Es "La Tempesta di Mare" op.8 n.5

Uitvoerenden

Luthers Bach Ensemble (solisten & barokorkest) o.l.v. gastdirigent/violist Enrico Onofri

Zie voor meer informatie over toegangskaarten <http://www.luthersbachensemble.nl/>.

Magnifieke aanbieding!

In 2014 bracht het Luthers Bach Ensemble de cd *Magnificat* uit, 72 minuten Bach van de bovenste plank.

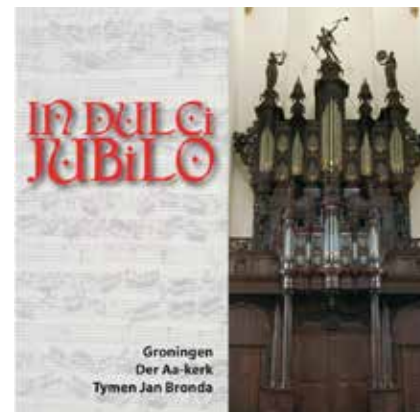

De kritieken waren zeer lovend en de eerste oplage is intussen uitverkocht. Vanwege de aanhoudende vraag heeft het LBE besloten tot een tweede persing, identiek aan de eerste, dus met doosje en tekstboekje. Voor onder de kerstboom! Wij kunnen U de CD aanbieden voor € 10,- Te koop tijdens onze concerten.

Magnificat, Luthers Barok Ensemble

Op deze cd staan van Johann Sebastian Bach het *Magnificat* D-Dur BWV243 (met Laudén), het *Concerto* d-Moll BWV1059R en de *altsolocantate* Gott soll allein mein Herze haben BWV169. Solisten op deze cd zijn Stefanie True (sopraan); Robert Kuizenga (altus); Richard Resch (tenor) en Michiel Meijer (bas). Een en ander wordt compleeteerd door het kleinkoor en barokorkest van het LBE.

In Dulci Jubilo, Tymen Jan Bronda

Trouw (Christo Lelie):

'In een veelheid aan registraties laat Bronda het onvolprezen Schnitger-orgel verrukkelijk klinken, helder, zangerig, veelkleurig. (...) Een belangrijke reden om deze orgel-CD aan te schaffen is het inspirerende orgelspel van Tymen Jan Bronda.'

Orgelnieuws (Joost van Beek):

'Naast speelplezier zijn souplesse en transparantie hier toepasselijke trefwoorden, en als de muziek daarom vraagt heeft het spel van Bronda een aanstekelijk drive ("In dir ist Freude").'

De cd kan besteld worden voor € 18, 50 (incl. verzendkosten). Bij een bestelling graag dit bedrag vooraf overmaken op NL45 INGB 0004 8696 77 t.n.v. T. Bronda te Groningen onder vermelding van 'In dulci jubilo'. Vergeet niet een email met uw adresgegevens te sturen naar info@tymenjanbronda.nl. De cd is ook tijdens dit concert verkrijgbaar.

In september 2013 nam Tymen Jan Bronda zijn nieuwste CD op, op het Schnitgerorgel van de Der Aa-kerk. Het programma bevat werken uit de vroeg- en laatbarok die op het lijf van het instrument zijn geschreven.

Colofon

Choirmanager: Regine Reincke

Geluidsopnames: Jan Willem van Willigen

Teksten: Tymen Jan Bronda, Marlite Halbertsma en Abraham Wierenga (vertaling teksten)

Programmaboekje: Marlite Halbertsma

Ontwerp en opmaak posters, flyers en programma: lodidesign.nl

Voor meer informatie en het laatste nieuws kijk op www.luthersbachensemble.nl

Het LBE is ook op Facebook te vinden, met al meer dan 3.000 Vind-ik-leuks. Word daar ook vriend van het LBE!

Sinds kort ook op Twitter!

Stichting LUTHERS BACH ENSEMBLE te Groningen
Postadres p/a Haddingestraat 19a 9711 KB GRONINGEN
E-mailadres: info@luthersbachensemble.nl
IBAN NL70INGB0002878593 / BIC INGBNL2A
t.n.v. stichting Luthers Bach Ensemble Groningen
Kamer van Koophandel 02096248 ANBI nr. 65004

Wilt u zich aanmelden voor de LBE-mailinglist, stuur dan een mailtje naar bovenstaand e-mailadres.

Het Ahrend-kistorgel huren? zie daarvoor: www.kistorgel.com

Management

Artist Management Agency (impresariaat)

Jurjen Toepoel
info@toepoel-artists.com
+31(0)6 45080741

Artistic Director (artistiek leider)

Tymen Jan Bronda info@tymenjanbronda.nl +31
(0)6 27035682

Managing Director (zakelijk leider)

Titia Siekmans titiasiekman@gmail.com +31
(0)6 12964199

Assistant Business Leader: Jikke Barwegen

Floor Manager: Titia Patberg

Choir Manager projectkoor: Betty Knigge

Choir Manager kleinkoor : Regine Reincke

Bestuur

Ton Kee (voorzitter)

Broer Miedema (penningmeester)

Hanna de Jong (secretaris)

Marlite Halbertsma (bestuurslid)

Jan Bouma (bestuurlijk attaché)

Erwin de Vries (penningmeester beheer)

Raad van toezicht

Jan Willem van Willigen (voorzitter)

Johan Boiten

Karel Knoll

Jeroen Knot

Jan Hendrik Kuiper

Dit programma is mede mogelijk gemaakt door:

gemeente | tytsjerksteradiel
w a o m
g r h f n j
t h b s e
s g s e
e

87

boekhandel
daan nijman
roden
daannijman.nl

kunstraad groningen

